

Quan la societat civil s'oposa a la innovació social

VISTA PRÈVIA

Amb major o menor mesura, totes les enquestes mostren una clara insatisfacció de la ciutadania amb la política. Però n'hi ha prou amb introduir canvis en el sistema polític per corregir aquesta dinàmica? Si la ciutadania en general i la societat civil en particular —des dels sindicats a les patronals, passant per les ONG i les entitats culturals de barri— no s'impregnen del canvi cultural associat a la innovació social, tota transformació de la política pot ser estèril i generar més frustració.

La idea que no n'hi ha prou amb canviar el sistema polític sinó que cal ser crítics amb tot allò que l'envolta és incontestable. La manca de jurisdicció del poder polític respecte a agrupacions d'interessos que no estan subjectes al veredict de les urnes deixa fora de dubtes que el sistema pateix dèficits democràtics seriosos. Un cop superada la transició, al postfranquisme, aquesta qüestió potser no havia estat mai tan evident com ara.

Són moltes les ocasions en què el poder polític es mostra lligat de mans i peus davant d'interessos institucionalitzats a través d'organitzacions i individus de la societat civil que fan valer voluntats particulars, oposades a les clares demandes de millora en la provisió de drets socials bàsics que representen a la majoria. Davant d'això, la crisi política que vivim en l'actualitat posa de relleu la necessitat de canvis no només en els sistemes de representació i control de l'acció política, sinó que també destaca la importància de transformació social en termes d'apoderament cultural de la ciutadania i mecanismes per promoure la democràcia econòmica.

El repte és el d'una reconquesta ciutadana de la política. La política entesa com a eina per a la construcció de la vida en comú. Aquesta reapropiació per part de la ciutadania del dret a decidir respecte a la vida en comú, entre d'altres coses, passa pel desplegament d'una ètica de la cura que entengui la innovació com un procés polièdric i crític que implica l'atenció a les ferides profundes de la nostra realitat compartida. Això vol dir entendre la innovació social, més enllà d'una moda empresarial, com l'amalgama de transformacions polítiques,

Santi Eizaguirre
Professor de Sociologia de la UB
santieizaguirre@ub.edu

» Sovint el poder polític es mostra lligat de mans i peus davant interessos institucionalitzats a través d'organitzacions i individus de la societat civil que fan valer voluntats particulars

econòmiques i culturals que fan possible l'emancipació ciutadana en forma d'unes relacions socials més justes, igualitàries i equitatives.¹ Així podem afirmar que la innovació social, vista des d'una perspectiva transdisciplinària aplicada a les organitzacions ciutadanes, implica la consideració de la seva intel·ligència per adaptar-se i alhora ser agents coproductors del canvi polític, cultural i econòmic dels nostres dies.

L'atenció a la desigualtat com a condició pel canvi

La definició d'innovació social que més fortuna està fent en sociologia política va més enllà d'un canvi en les relacions comunitàries o en la responsabilitat corporativa de les empreses i organitzacions. La innovació social entesa com a transformació o canvi social és possible quan es considera l'existència d'una interrelació directa entre les múltiples cares de la desigualtat d'oportunitats. De manera sintètica, la innovació social es pot caracteritzar com la consciència de la necessitat de fer front a l'increment de la desigualtat social d'una manera polièdrica tant en

l'àmbit econòmic, com en el cultural i el polític. L'atenció a la desigualtat social, en les seves diferents dimensions, processos i dinàmiques d'exclusió, implica una presa de postura per part de les organitzacions ciutadanes respecte al problema del canvi o la transformació social. Digues de quina manera et plantejges el tema de la desigualtat d'oportunitats i et diré quines perspectives de transformació social tens, seria una manera de parafrasejar aquesta idea amb una expressió pròpia del llenguatge col·loquial unida a dos conceptes clau per la política social com són la desigualtat i el canvi.

Des d'una perspectiva crítica compromesa amb la democràcia, atendre a la desigualtat econòmica implica considerar noves formes de distribució de béns, serveis i recursos, que aprovisionin a aquelles persones i grups que se'n veuen privats malgrat tenir-ne necessitat i malgrat haver-hi ja mecanismes provisoris que garanteixen, en teoria, aquesta provisió, com són l'acció de l'estat o el mercat. Així la innovació social des d'una perspectiva econòmica s'acostuma a relacionar amb la interacció del sector privat mercantil i la iniciativa pública garantista per a la satisfacció de necessitats no cobertes ni per l'un ni per l'altre. Des d'una perspectiva purament empresarial es fa referència a la innovació social —de manera molt sovint genèrica—

com a invencions en la combinatòria d'agents públics i privats, normalment a través de partenariats, per promoure canvis en la forma de producció i distribució de serveis i recursos.

Però és evident que no n'hi ha prou amb això. La transformació, el canvi o la innovació social, no es produeixen si no hi ha modificacions en les maneres de pensar, en els llenguatges que ens permeten entendre'ns i sobretot en l'autopercepció que tenim de nosaltres mateixes les persones que ens trobem en situació de desavantatge o carència, en les seves infinites manifestacions —des de la manca de conciliació familiar a la manca de reconeixement identitari, per posar exemples. Potser podem dir que és per això que la innovació social també és referida dins dels manuals de les Ciències Empresarials com a canvis en les maneres de fer de les organitzacions fent referència a la modificació dels processos de treball però també a la transformació de les cultures organitzacionals cap a l'oferiment de solucions a aquestes mancances.

Si anem una mica més enllà, podem dir que sense apoderament de les persones o grups que es veuen en situació de mancança —això vol dir en situació o perill d'exclusió social—, no hi ha transformació social. Considerant la necessitat d'un canvi cultural en les formes d'atenció a la desigualtat d'oportuni-

1 MOULAERT et al., *Social innovation: Collective action, Social learning and Transdisciplinary research*.

El repte és el d'una reconquesta ciutadana de la política. <<

La política entesa com a eina per a la construcció de la vida en comú

tats, des d'una perspectiva democràtica, s'identifica en aquest sentit que la simple provisió de recursos als desfavorits és caritat —i cal més que això per promoure el canvi i la igualtat d'oportunitats. Més enllà de l'assistencialisme cal l'apoderament dels grups sotmesos a dinàmiques o processos d'exclusió per a què podem parlar d'innovació social en un sentit que compregui la transformació o el canvi social. L'apoderament cultural implica l'alliberament de la gramàtica de la dominació i l'activació dels subjectes en tant que actors capaços de construir la pròpia vida, considerant la vida en comú, intervenint segons els propis desitjos i necessitats d'una manera activa en el si tant de la societat com de les organitzacions que estructuren la participació ciutadana en aquesta. Ja sigui fent referència a persones o a grups humans que comparteixen una identificació cultural minoritzada —o no reconeguda políticament— com si ens referim a una situació de desavantatge socioeconòmic, sense un canvi en les maneres de pensar-nos en relació als demés, en tant que subjectes capaços de fer girar les coses, no és possible la transformació social. Aquesta transformació passa necessàriament per un procés de reconeixement del propi poder que tenim en qualitat d'actors socials amb una capacitat crítica i transformadora amb relació a la realitat social i

aquest és un procés que es juga a l'arena cultural, ja que depèn de la manera com definim la realitat, la comuniquem i ens situem davant de les seves possibles derivades.

Finalment, la transformació social —i aquí volem argumentar que també la innovació social entesa en un sentit radicalment democràtic— hauria d'implacar un canvi en les relacions de poder. Aquesta és la part del procés que fa referència a l'acció política. Una part que la majoria d'aproximacions al tema de la innovació social des d'una perspectiva purament empresarial tendeix a obviar. La política entesa com la capacitat de discutir a l'àgora pública els mecanismes que fan possible i garanteixen la salut de la vida en comú. La política entesa també com el pensament compartit, i l'acció acordada que se'n deriva, sobre les maneres de tractar la desigualtat d'oportunitats i les relacions de poder i dominació entre subjectes i grups socials. Podem dir doncs, que la innovació social, si ens la mirem des d'una perspectiva crítica, no es pot definir com un procés complet si no implica, a part de la dimensió econòmica o material i la dimensió cultural o expressiva, la institucionalització a través del poder polític —o sigui a través de l'acció del poder executiu i legislatiu— de polítiques públiques orientades a subvertir la desigualtat d'oportunitats

i a facilitar el canvi social democràtic. L'acció política orientada a la naturalització de les desigualtats socials, a l'acceptació de les relacions de poder i dominació com a inevitables, seria allò contrari a la innovació social. Tot això ho diem parlant des d'una perspectiva que vol ser democràtica essent conscients que la noció d'innovació social pot ser utilitzada amb fins totalment oposats als que aquí s'expressen.

La lenta institucionalització de les dinàmiques d'innovació social

Moviments socials constituents com és l'amalgama de reivindicacions que emergeixen del moviment del 15-M, o l'Assemblea Nacional Catalana mateixa, posen els partits polítics davant d'una subtil contradicció discursiva. Durant els anys 1990 i la primera dècada del segle XXI la participació ciutadana ha estat problematitzada d'una manera que no concorda amb el que s'està veient en l'actualitat. S'havia fet referència de manera interessada a la manca d'interès de la població per les qüestions referents al govern del bé comú. Des de l'esclat de la bombolla financera sembla que el context de crisi política i d'emergència social que estem vivint ha deixat el tema de la participació ciutadana en segon pla.

» Entenem la innovació social com les transformacions polítiques, econòmiques i culturals que fan possible l'emancipació ciutadana en forma d'unes relacions socials més justes, igualitàries i equitatives

Deixar-se conquerir per les propostes que emergeixen de la ciutadania activa —o com a mínim considerar-les atentament— és una qüestió clau pels partits polítics si volen seguir tenint una funció social compromesa en un futur immediat. Una cosa similar els passa als sindicats. Però la manera com els moviments socials —així com les estratègies socialment creatives representades per l'associacionisme democratitzador—, influeixen en l'agenda política (i sindical) és molt subtil i difícil de visualitzar de manera lineal. Que un moviment social produeix canvi institucional és una qüestió bastant difícil d'evidenciar de manera seqüencial. També en termes de legitimitat democràtica, des d'una perspectiva institucionalista i a vegades un xic interessada, es tendeix a ressaltar la manca de legitimitat electoral de les propostes dels moviments socials. Per contra el poder de la ciutadania activa per la transformació social democràtica, per poc representada que estigui en els comicis electorals, té una força gens menyspreable en termes de reconeixement ciutadà. Aquesta ciutadania activa de les relacions socials té la virtut d'anticipar solucions possibles, viables i efectives, a problemes seriosos de la vida en comú.

Potser podríem dir que el canvi a l'esfera institucional és lent i sobretot,

que allò que es construeix històricament —com els drets de ciutadania— és reversible i també pot ser desconstruït per mitjans polítics, econòmics i culturals. El 2007, abans de l'inici de la crisi financera, quan es preguntava per la incidència de la banca ètica als mateixos responsables d'aquests tipus d'iniciatives de foment de l'economia solidària, la resposta era ponderada. La banca ètica representava aleshores un sector tan petit de la realitat financera que simplement despertava tendresa a les burgesies industrials i financeres. Ara, en un moment de crisi i recessió, les finances ètiques i l'economia social i solidària, malgrat que com a activitats econòmiques segueixen representant un pes molt simbòlic en el conjunt de l'activitat financera, són considerades per molta més gent que no pas l'estrictament vinculada als moviments socials o militant en el si de l'economia cooperativa. Això a qui sorprèn en primer lloc és als seus propis promotors.

En la mesura que els partits polítics, els sindicats i les altres agrupacions d'interessos i estructures d'organització de la participació ciutadana, acceptin deixar-se impregnar per les propostes que emergeixen de la ciutadania organitzada per a la transformació social podran recuperar el seu sentit per a la ciutadania en general en un futur immediat. Això en el cas dels partits i

els sindicats, per exemple, implica per suposat afrontar determinats debats sobre la seva naturalesa organitzativa que estan presents a l'esfera pública, com pot ser els efectes de la professionalització de la seva activitat o els mecanismes de finançament amb els que compten. També la necessitat d'establir mecanismes de control ciutadà pel que fa als beneficis i la utilitat de les pràctiques institucionals, o la idoneïtat de la renovació dels sistemes d'elecció, representació i avaluació dels càrrecs, són qüestions que —en tant que organitzacions que articulen acció social, i en molts sentits es reclamen com a garants d'un sistema d'organització política democràtic— formen part de l'agenda que tenen sobre la taula, encara que en determinats casos procurin ocultar-ho.

La transformació social del paper de l'empresa

Entitats com el Cercle d'Economia o Foment del Treball representen, amb diferents graus d'intensitat i en diferents àmbits d'actuació, els interessos de l'empresariat oligàrquic i autoritari. Precisament per això són institucions poderoses que estan disposades a refer el seu llenguatge per procurar una adaptació ni que sigui epidèrmica als

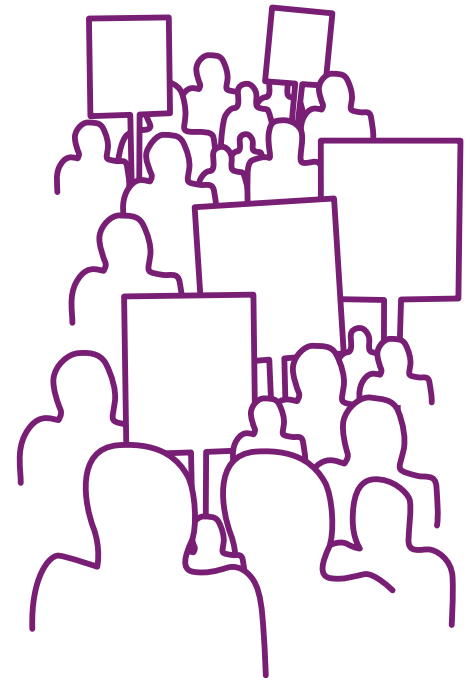
signes dels nous temps. El model d'empresa que representen, en l'actualitat, submergits en un context de crisi que pot definir un canvi d'època, es mostra en molts sentits com a obsolet i mancat de credibilitat. Això fa que siguin entitats com aquestes les que promouen la difusió d'expressions relliscoses o poc compromeses d'entrada com la noció *innovació social*. Que entitats que històricament s'han dedicat a representar els interessos de l'oligarquia hegemònica i conservadora estiguin disposades a pregonar als quatre vents la necessitat d'innovació social ens ha de fer reflexionar sobre el canvi que ja s'està produint a l'esfera de la producció, i per tant també en l'àmbit de l'empresa.

Com assenyalava Richard Sennett (1943) al ja clàssic *La corrosión del carácter*,² la concepció del treball ha canviat radicalment. La fragmentació i flexibilitat de les condicions de vida i treball pròpies del capitalisme postindustrial té una traducció directa al món de l'empresa. L'empresariat que segons el relat hegemònic a l'època industrial era un entusiasta generador de llocs de treball, és cada dia més escàs. L'autoocupació i l'emprenedoria s'està convertint en la sortida natural, o en

l'únic recurs normal, per molts aturats de diverses categories, durada i formació. També la creació d'empreses cooperatives acapara sovint l'atenció del discurs empresarial sobre innovació social en un context de crisi com l'actual. La manera com les organitzacions de productors, i també en bona mesura els sindicats, s'adeqüen a aquesta nova situació de les formes de treball és clau.

A casa nostra ja fa temps que hi ha estudis que s'han encarregat d'estudiar la resiliència de l'economia cooperativa en contextos de crisi.³ Davant d'això, una altra bona pregunta és plantejar-se quines són les entitats que encarnaran a mig termini la representació pública i l'agrupació d'interessos de les petites empreses, o sigui de la gran majoria de la iniciativa empresarial. L'empresa unipersonal, a part de les empreses cooperatives, són potser els principals actors amb els que col·legis professionals i les associacions de productors tenen el repte de coordinar-se, cooperant amb l'administració pública, els partits i els sindicats.

D'altra banda, hi ha el problema de la relació del mercat financer amb allò que els mitjans anomenen de manera lleugera com l'economia real. De la crisi financera iniciada el 2008 se'n desprèn

2 SENNETT, *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*.

3 VIDAL, *El tercer sector i l'economia social a Barcelona*.

» L'acció política orientada a la naturalització de les desigualtats socials, a l'acceptació de les relacions de poder i dominació com a inevitables, és allò contrari a la innovació social

una manca de finançament provinent de la banca especulativa tradicional per a les petites i mitjanes empreses. La funció social de la banca es posa en entredit no només amb la socialització de les pèrdues causades per l'especulació privada sinó també per la manca de retorn al circuit del crèdit a les empreses del rescat financer promogut amb diners públics. L'esfondrament del model de caixes d'estalvi —i la seva teòrica funció social— es produeix alhora que es destapa l'acusació a càrrecs públics de presumptes trames de connivència amb el poder financer. Per contra a un altre nivell, potser més proper al que s'anomena de manera eufemística com a economia real, reapareixen formes de relació financera amb clars criteris de rendibilitat i responsabilitat social. És la funció social de la banca que fins fa relativament poc s'atribuïa teòricament a les caixes d'estalvi. Les cooperatives de crèdit amb criteris de funcionament ètics són formes de relació financera que no s'han vist escapçades per la crisi, ans al contrari. Tampoc seria apropiat dir que són noves perquè moltes són hereves del mutualisme obrerista del segle XIX. La banca ètica i les entitats que promouen l'economia social i solidària poden ser caracteritzades com a innovacions socials que venen de molt endarrere i tenen números per marcar tendència en un futur proper perquè

saben operar en xarxa. La innovació social doncs, pot ser també una manera de fer referència a una nova combinació d'elements preexistents.

La represa política de l'associacionisme transformador

Com assenyala Josep Fontana (1943)⁴ cal tenir en ment que ens trobem en un context d'ofensiva neoliberal, de contrareforma conservadora amb l'objectiu premeditat del desmantellament de les polítiques de benestar. Allò que semblava assolit per la lluita de generacions està essent desmantellat sense contemplacions. Hi ha un moviment estratègic —per part de la societat civil organitzada contra la transformació de les relacions de poder— que es pot identificar sobretot a partir de la crisi financera iniciada el 2008 i s'explicita amb el finançament del deute públic conseqüent, però que té unes arrels històriques vinculades al sorgiment del neoliberalisme com a ideologia política que ha anat guanyant terreny des dels anys 1980.

Durant aquest temps, l'estat del benestar, amb les limitacions pròpies de la socialdemocràcia de mercat, ha tendit a l'enaltiment d'unes formes d'organit-

zació de l'acció social amb una identitat pública el més despolititzada possible, com són les organitzacions no governamentals i el sovint eufemístic i difícil de limitar tercer sector o sector social. La majoria de les entitats que s'ocupen de la lluita contra la pobresa i les diferents dinàmiques d'exclusió social s'han desenvolupat sobretot des de la segona meitat de la dècada de 1990, desenvolupant-se amb les dificultats derivades de l'enaltiment de la gestió privada i el no formar part del sector públic malgrat dependre'n de manera directa alhora de finançar-se. En tant que entitats ocupades de la gestió i aplicació de les polítiques socials de benestar s'han preocupat per mantenir certa neutralitat respecte a les postures ideològiques dels partits polítics, de cara a garantir certa estabilitat pel que fa a les perspectives de subvenció i concertació a través de les quals funcionaven. Mentre l'estat ha pogut garantir certa provisió financera de les polítiques de benestar, la despolitització del tercer sector s'ha portat sense masses problemes. No feia falta pressionar els representants públics, perquè aquests, fossin d'una banda o de l'altra, assumien el paper d'aquestes entitats en la gestió del conflicte social.

La dificultat sorgeix per aquestes entitats en el moment que es talla l'aireta del finançament públic. El primer

4 FONTANA, «Más allá de la crisis».

La ciutadania activa per la transformació social i democràtica de les relacions socials té la virtut d'anticipar solucions possibles, viables i efectives, a problemes seriosos de la vida en comú

que es troba el tercer sector davant la pèrdua de la capacitat provisorà de les polítiques públiques —ja sigui a través de concerts com de subvencions, però també a través de la venda de serveis al sector públic—, és l'imperatiu d'ha-ver de generar recursos propis. Amb una mirada superficial moltes de les entitats del tercer sector podem con-cloure ràpidament que abans que res són de caràcter privat. L'implícit que hi ha en això és que per tant ja s'ho faran, no són cosa de l'administració pública. Per contra si n'analitzem els mecanismes de supervivència, el funcionament i l'organització, podem afirmar que són entitats d'interès públic que depenen de manera directa del compromís social i polític amb la defensa del bé comú.

Per tant, de la mateixa manera que potser no és apropiat demanar al tercer sector que s'autoabasteixi com si fos un sector format per entitats privades amb ànim de lucre, potser cal considerar la necessitat que tenen aquestes entitats de comprometre's amb la defensa d'una determinada postura de l'Estat respecte a la regulació del mercat. Des de postures ideològicament condicionades per la preeminència del mercat com a mecanisme de regulació universal se'ls ha demanat alegrement que generin ingressos per fer front a la caiguda de la inversió pública en polítiques de ben-estar. Moltes d'elles en són incapaces

per la seva pròpia naturalesa d'entitats orientades al tractament i la transformació de les dinàmiques d'exclusió social. Fins i tot les entitats que no depenen de finançament públic a fons perdut —l'estereotip neoliberal del que és una subvenció— sinó que funcionen a través dels recursos propis que generen a través de la venda de serveis, depenen directament de la capacitat de les administracions públiques per contractar i pagar aquests serveis i recursos. La manera com aquestes entitats siguin capaces de plantejar la seva acció més enllà de l'assistencialisme social a les víctimes de la desigualtat d'oportunitats i la desregulació del mercat, cap a l'organització d'un apoderament culturalment crític amb la responsabilitat pública pel que fa tant a l'aplicació de polítiques de benestar com a la regulació del mercat, també serà clau en un futur immediat.

A mode d'epíleg

Caldria discutir sobre quins indicadors ens permetrien dir si el triangle entre el RACC, «la Caixa» i el Barça, amb El Corte Inglés a dins —que Joan Subirats i Jordi Borja identificaven a principis de 2007 al número 100 de la revista *La veu del carrer*⁵ com l'estructura de poder més

influent a la ciutat de Barcelona—, se-gueix donant-nos les coordenades en les quals es defineixen els consensos hegemònics imposats de dalt cap a baix a casa nostra. El que sí que és clar és que les forces conservadores en el si de la societat civil actuen en xarxa de manera dinàmica i coordinada i estan al dia de les tècniques de comunicació més efectives i les fórmules de moda dins la narrativa política de cada moment. Possiblement, es podria discutir si aquesta elit dominant es pot representar com un triangle o una piràmide amb els vèrtexs que dèiem, o es tracta més aviat d'una esfera que protegeix unes quatre-cen-tes persones que, com diria Fèlix Millet, sempre són les mateixes.

Els poderosos són els primers en identificar que les diferents dimensio-ns de l'acció social (política, econò-mica i cultural) es manifesten imbrica-des les unes amb les altres. Són els primers a identificar aquesta idea i la posen en pràctica en les seves formes d'organització. Com molt bé assenyalen l'Ivan Miró i el David Fernàndez,⁶ venim d'una època en què per a la majoria de la ciutadania l'acció social estava fragmentada en àmbits d'acció molt diferenciats. La política la feien els

econòmic, polític i ciutadà».

6 MIRÓ i FERNÁNDEZ, «Els tres esgotaments del règim (o la necessitat d'institucions del comú)».

5 ANDREU i NAYA, «El desigual triangle del poder

» Si els partits i els sindicats s'impregnen de les propostes que emergeixen de la ciutadania organitzada per a la transformació social, podran recuperar el seu sentit per a la ciutadania en general

polítics, l'activitat econòmica era cosa de lloables esperits emprenedors, i la cultura, un subproducte d'actors, músics, publicistes i la resta de creatius de l'entreteniment. En l'actual crisi, però, s'està fent difícil dissimular que l'activitat econòmica, i en especial el poder financer representat per una elit molt minoritària amb un poder desmesurat, té una influència política descontrolada. El mateix passa amb la interrelació dels altres àmbits.

Com dèiem, la innovació social, entesa més enllà del discurs de l'externalització de les polítiques de benestar a l'àmbit privat, o el maquillatge de la responsabilitat social corporativa a nivell empresarial, pot implicar la consideració multidimensional dels processos de transformació social considerant el vincle entre polítiques públiques, sistemes de redistribució econòmica i llenguatges culturals crítics. Podem concloure doncs, que en la mesura que les organitzacions socials siguin capaces de ressituar-se davant d'aquest fet i buscar la complementarietat entre les diferents àrees en què es dirimeixen els processos de transformació social seran capaces de redescobrir-se com a vigents en el nou mapa de l'acció social del segle XXI. ◀

MÉS INFORMACIÓ

ANDREU, Marc i NAYA, Andrés. «El desigual triangle del poder econòmic, polític i ciutadà». *La veu del Carrer*, gener-febrer 2007, núm. 100.

FONTANA, Josep. «Mas allà de la crisi». *Rebelión*, 8 de febrer de 2012.

MOULAERT, Frank, MACCALLUM, Diana, MEHMOOD, Abid i HAMDOUCH, Abdel Illah. *Social innovation: Collective action, Social learning and Transdisciplinary research*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2013.

MIRÓ, Ivan i FERNÁNDEZ, David. «Els tres esgotaments del règim (o la necessitat d'institucions del comú)» [en línia]. *Àmbits de Política i Societat*, 16 de setembre de 2013. Disponible a <<http://ambits-colpis.com>>.

SENNETT, Richard. *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama, 2000.

VIDAL, Isabel. *El tercer sector i l'economia social a Barcelona*. Barcelona: Consell Econòmic i Social de Barcelona, 2002.

Exposició itinerant

1837 • 1977

EL VALENCIANISME REPUBLICÀ

Més informació
www.irla.cat/expovalencianisme

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA